

4. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. – Львів: ПАІС, 2007. – 228 с.
5. McFedries P. Word Spy : The Word Lover's Guide to New Words [Електронний ресурс] / Paul McFedries. – Режим доступу : www.wordspy.com

Воробієва Марина. Семантические, этимологические и структурные характеристики аллюзивных неологизмов сферы культуры в современном английском языке. Актуальность научного исследования обуславливается тем, что около десятой части англоязычных неологизмов сферы культуры (57 из почти 500 обработанных в процессе данного исследования) являются аллюзивными. Автор уточняет лингвистический статус аллюзивного неологизма и дает такое определение: аллюзивный неологизм – это новообразованная лингвальная единица, которая имеет аллюзивную нагрузку. В статье выявлено, что наиболее частотные источники аллюзий, которые принимают участие в формировании неологизмов, – бытовые. Автор дает характеристику структурным особенностям современных англоязычных аллюзивных неологизмов сферы культуры: 1) самыми частотными оказываются поликомпонентные аллюзивные неологизмы со структурой N + N и N + N + N, аллюзивная нагрузка которых в большинстве случаев падает на существительные–имена собственные, выступающие в роли определения; 2) большинство однокомпонентных аллюзивных неологизмов сферы культуры являются именами существительными; самым продуктивным способом образования таких аллюзивных неологизмов является контаминация.

Ключевые слова: аллюзивные неологизмы, источник аллюзии, аллюзивная нагрузка, однокомпонентные аллюзивные неологизмы, поликомпонентные аллюзивные неологизмы.

Vorobyeva Maryna. Semantic, Etymological and Structural Characteristics of Allusive Neologisms of the Sphere of Culture in Modern English. The relevance of the present study is proved by the fact that about one tenth of the whole quantity of English neologisms in the sphere of culture (57 out of almost 500 which were studied in the process of this research) are allusive. The article specifies the linguistic status of an allusive neologism and offers the following definition: an allusive neologism is a newly-coined language unit which has allusive meaning. The article reveals that the most frequent sources of allusions which take part in forming neologisms, are in our everyday routine. The author characterizes the structural peculiarities of modern English neologisms in the sphere of culture: 1) it turned out that the most frequent are polycomponent allusive neologisms having the structures as follows: N + N and N + N + N, their allusive meaning is mostly conveyed by nouns that fulfil the function of an attribute; 2) the majority of single-component allusive neologisms in the sphere of culture are nouns; the most productive way of creating such allusive neologisms is blending.

Key words: allusive neologisms, source of allusion, allusive meaning, single-component allusive neologisms, polycomponent allusive neologisms.

Стаття надійшла до редколегії
28.03.2014 р.

УДК 811.111'42

Світлана Гончарук,
Наталія Єфремова

Особливості лексичної сполучуваності просторових прислівників-антонімів із дієсловами

У статті досліджено лексичну сполучуваність просторових прислівників-антонімів here-there, forward-back, close-far з дієсловами на рівні тематичних груп та лексичних одиниць. Функціональне дослідження просторових прислівників-антонімів за допомогою статистичних методів визначає актуальність роботи. Визначено тематичні групи дієслів, що сполучаються з досліджуваними прислівниками, та порівняно що сполучуваність за допомогою статистичних методів. Новизна дослідження полягає в порівняльному аналізі лексичної сполучуваності просторових прислівників-антонімів з дієсловами відповідно до частоти, обсягу та лексичного наповнення тематичних груп дієслів.

Ключові слова: лексична сполучуваність, тематична група, прислівники-антоніми, частота.

Постановка наукової проблеми та її значення. Лише в результаті синтагматичного дослідження можливо повно та всебічно описати одиниці лексичної системи мови. Існує думка, що

сполучуваність одиниць мови підлягає правилам, які характеризують мову. Проте особливістю лексичної сполучуваності є те, що вона досить важко піддається логічному поясненню. Особливості сполучуваності одиниць у потоці мовлення, як зазначає В. І. Перебийніс, часто більшою мірою визначають специфіку мови, ніж її структура [3]. Саме це й визначає **актуальність** нашого дослідження, адже послідовне вивчення сполучуваності просторових прислівників-антонімів з дієсловами допоможе уявити картину функціонування антонімів у цілому.

Об'єктом нашого дослідження обрано антонімічні пари, члени яких за даними укладачів «Частотного словника сполучуваності сучасної англійської мови» входять до першої тисячі найбільш уживаних слів [4, 19–27], це антонімічні пари просторових прислівників *here-there, forward-back, close-far*.

Мета статті – визначити особливості лексичної сполучуваності прислівників *here-there, forward-back, close-far* з дієсловами через дослідження їх тематичних груп.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Модель VD є типовою для досліджуваних прислівників. Основними компонентами, з якими взаємодіють просторові прислівники-антоніми, виступають дієслова, а результатом їх сполучення на синтаксичному рівні є ядерна модель, де досліджувані прислівники є залежним компонентом ядерного словосполучення. Загальна кількість лексичного наповнення моделі VD становить 6488 одиниць. Велика кількість сполучень досліджуваних прислівників з дієсловами цілком закономірна, адже сама структура слова «adverb» містить опис придієслівної функції прислівника.

Характер семантики дієслів є одним із чинників, які визначають взаємодію просторових прислівників з дієсловами. Класифікацій дієслів немало, проте кожна з них вирізняється відповідно до мети та завдань дослідження. Ми взяли за основу традиційний, денотативний принцип класифікації, який враховує онтологічне розщеплення дій, процесів, що відображені мовними засобами. Як зазначає Л. М. Васильєв, більшість лінгвістів при тематичному поділі дієслів виділяє такі тематичні групи дієслів: дієслова руху, відчуття, мовлення, мислення, сприйняття та звучання [1, с. 39].

Поділяючи дієслова на статичні та динамічні, автори «A University Grammar of English» визначають сім тематичних класів дієслів [5]:

- 1) діяльність: *ask, help*;
- 2) процес: *change, grow*;
- 3) фізичні відчуття: *ache, hurt*;
- 4) початок, кінець дії: *arrive, lose*;
- 5) миттєва дія: *jump, nod*;
- 6) когнітивні дієслова: *believe, think*;
- 7) дієслова на позначення стосунків: *concern, contain*.

Взявши за основу цю класифікацію, ми згрупували всі дієслова, що трапляються в словосполученнях з просторовими прислівниками, у такі тематичні групи:

1. Дія.
2. Рух.
3. Процес.
4. Сенсорне сприйняття.
5. Розумова та психічна діяльність.
6. Мовленнева діяльність.
7. Існування, перебування.
8. Фізіологічний стан.
9. Посесивність.
10. Початок та кінець дії.

Обрахуємо спочатку обсяг тематичних груп, тобто кількість лексичних одиниць, які їх складають. Встановимо частку кожної тематичної групи. Дані підрахунку подано на рисунку 1.

Визначимо, які тематичні групи дієслів несуть основне навантаження при сполучуваності з просторовими прислівниками: встановимо ядро, основну систему та периферію цих сполучень.

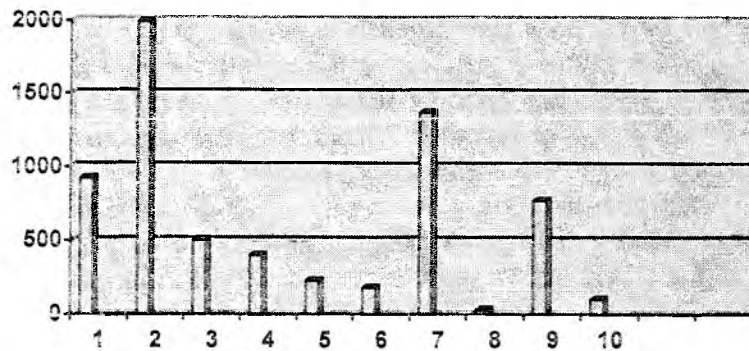

Рис. 1. Частота тематичних груп дієслів у моделі UD

Частоту кожної тематичної групи дієслів, що сполучаються з досліджуваними прислівниками, відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Частота тематичних груп дієслів

№ з/п	h e r e	t h e r e	b a c k	f o r w a r d	c l o s e	f a r	Всього
1	257	159	246	112	83	68	925
2	241	233	656	618	114	130	1992
3	179	166	65	12	66	13	501
4	99	78	120	65	18	20	400
5	85	55	49	7	10	21	227
6	77	29	61	3	6	3	179
7	419	291	413	2	80	160	1365
8	12	9	8	–	–	1	30
9	243	201	255	10	12	48	769
10	24	27	34	11	4	–	100
Всього	1636	1248	1907	840	393	464	6488

Як показали підрахунки, периферію, тобто 10 % усього досліджуваного матеріалу, складають три тематичні групи: «Фізіологічний стан», «Початок та кінець дії» та «Мовленнєва діяльність». До ядра (75 % досліджуваного матеріалу) увійшли такі тематичні групи: «Рух», «Існування, перебування», «Дія», «Посесивність». Саме ці чотири групи несуть основне тематичне навантаження при сполучуваності просторових прислівників з дієсловами.

Простежимо сполучення з якими тематичними групами характерні для всіх досліджуваних прислівників. Для цього встановимо зони поширеності тематичних груп (поділ буде проводитись на п'ять зон поширеності). Результати поділу відображені в таблиці 2.

Таблиця 2

Зони поширеності тематичних груп дієслів, що сполучаються з просторовими прислівниками

№ з/п	Зони поширеності	Пороги	Наповнення
1	Висока поширеність	13–15	Дія; рух; процес; розумова та психічна діяльність; мовленнєва діяльність; існування, місцезнаходження; посесивність; сенсорне сприйняття; фізіологічний стан; початок та кінець дії
2	Поширеність вище середньої	10–12	–
3	Середня поширеність	7–9	–
4	Поширеність нижче середньої	4–6	–
5	Низька поширеність	1–3	–

Як показують дані таблиці 2, усі тематичні групи увійшли до однієї зони – зони високої поширеності. Отже, для всіх досліджуваних прислівників характерна сполучуваність із дієсловами визначених тематичних груп, відмінність становить лише кількісне наповнення тематичних груп кожного прислівника. На нашому матеріалі не зафіксовано сполучень прислівників *forward* та *close* з дієсловами тематичної групи «Фізіологічний стан» та прислівника *far* з дієсловами тематичної групи «Початок та кінець дії».

Проведемо порівняння частоти вживання кожної тематичної групи дієслів та обсягу цієї групи. Обсяг тематичної групи розуміється як кількість лексичних одиниць, які входять у цю групу (табл. 3). Перевіримо припущення про те, що частота тематичної групи залежить від обсягу цієї групи, тобто, що найбільша за обсягом тематична група є найчастотнішою. Порівняння проведемо за допомогою коефіцієнта рангової кореляції.

Таблиця 3

Частота й обсяг тематичних груп дієслів

№ з/п	Тематична група	Частота вживання групи	Ранг	Обсяг тематичної групи	Ранг	d ²
1	Дія	925	3	214	1	4
2	Рух	1992	1	152	2	1
3	Процес	501	5	49	4	1
4	Сенсорне сприйняття	400	6	30	7	1
5	Розумова та психічна діяльність	227	7	70	3	16
6	Мовленнєва діяльність	179	8	42	5	9
7	Існування, перебування	1365	2	27	8	36
8	Фізіологічний стан	30	10	10	10	
9	Посесивність	769	4	34	6	4
10	Початок та кінець дії	100	9	18	9	
	Всього	6488		646		

Для просторових прислівників-антонімів характерне сполучення з дієсловами, тематичні групи яких мають невеликий обсяг, але високу частоту. Наприклад, тематична група «Існування, перебування» за обсягом складається лише з 27 лексичних одиниць, а частота цієї групи становить 1365. Обсяг тематичної групи дієслів на позначення руху становить 152 лексичні одиниці, а частота цієї групи найбільша (1992).

Підрахуємо показники вживаності тематичних груп дієслів, які сполучаються з просторовими прислівниками-антонімами. Для цього використаємо величину U , яку складає сукупність усіх зафіксованих вживань лексичних одиниць кожної тематичної групи. Вживаність тематичної групи може бути обчислена за формулою:

$$U = F/V,$$

де U – вживаність тематичної групи, F – частота тематичної групи, V – обсяг тематичної групи. Дані підрахунків відображені в таблиці 4.

Коефіцієнти вживаності тематичних груп

№ з/п	Тематична група	U
1	Дія	4,32
2	Рух	13,10
3	Процес	10,22
4	Сенсорне сприйняття	13,33
5	Розумова та психічна діяльність	3,24
6	Мовленнєва діяльність	4,26
7	Існування, перебування	50,55
8	Фізіологічний стан	3,0
9	Посесивність	22,62
10	Початок та кінець дії	5,55

Найвищий коефіцієнт вживаності має тематична група дієслів на позначення існування, перебування. Високі показники має тематична група посесивності. Отже, невелика кількість дієслів несе основне функціональне навантаження при сполучуваності з просторовими прислівниками-антонімами. Тематичні групи дієслів на позначення дії, розумової та психічної діяльності та фізіологічного стану, навпаки, характеризуються великою кількістю лексичних одиниць, які мають порівняно невисоку частоту вживання.

Розглянемо, як сполучається з дієсловами кожен член антонімічної пари й порівняємо цю сполучуваність на рівні тематичних груп. Порівняння проведемо за допомогою коефіцієнта Q, який визначається як відсоткове відношення поділу між кількістю ознак. Обрахунок ступеня подібності сполучуваності прислівників з дієсловами на рівні тематичних груп подано в таблиці 5.

Таблиця 5

Коефіцієнт подібності сполучуваності досліджуваних прислівників-антонімів з дієсловами на рівні тематичних груп

№ з/п	Антонімічна пара	Q
1	Here-there	100
2	Forward-back	90,0
3	Close-far	80,0

Як бачимо, показник Q високий для всіх досліджуваних пар антонімів. Цей факт вказує на те, що лексична сполучуваність є вагомим критерієм визначення антонімів.

Проаналізуємо сполучуваність просторових прислівників з дієсловами на рівні конкретних прислівників і порівняємо наповнюваність тематичних груп. Порівняння будемо проводити за допомогою коефіцієнта подібності сполучуваності Q. Результати підрахунків подано в таблиці 6.

Таблиця 6

Коефіцієнт подібності сполучуваності досліджуваних прислівників-антонімів із дієсловами на рівні лексичних одиниць

№ тематичної групи	here there	close far	forward back
1	26,41	10,34	14,28
2	33,33	29,16	22,22
3	36,84	7,14	33,33
4	40,0	66,66	20,0
5	15,79	16,66	-
6	4,54	14,28	11,11
7	37,50	25,0	11,11
8	-	-	-
9	62,50	33,33	50,0
10	37,50	-	50,0

Проведене порівняння сполучуваності просторових прислівників на рівні конкретних лексичних одиниць показало, що величини показників Q коливаються від 4, 54 до 66,66 відсотків. Усі члени антонімічних пар мають здебільшого низькі (від 0 до 25 %) та середні (від 26 до 50 %) показники ступеня подібності.

Порівнюємо показники Q за даними таблиць 5 та 6. Як бачимо, вони суттєво різняться: коефіцієнти спільності сполучуваності антонімів на рівні лексичних одиниць значно нижчі за коефіцієнти спільності сполучуваності антонімів на рівні тематичних груп. Для усіх досліджуваних просторових прислівників характерне сполучення з дієсловом *to be*, яке є найчастотнішим у цій моделі, та дієсловами на позначення руху *to come*, *to go*.

Висновки. Характер семантики дієслів є одним з чинників, які визначають сполучуваність просторових прислівників з дієсловами. Особливістю сполучуваності досліджуваних прислівників-антонімів є той факт, що найчастіше вони сполучаються з дієсловами руху, відображаючи тим самим єдність основних категорій матерії: часу, простору, руху.

Проведене порівняння сполучуваності просторових прислівників-антонімів з дієсловами також дає змогу зробити висновок, що збіг сполучуваності антонімів визначається переважно не на рівні окремих слів, а на рівні тематичних груп.

Перспектива подальших досліджень полягає в подальшому дослідженні сполучуваності просторових прислівників-антонімів у різних стилях та жанрах за допомогою статистичних методів.

Джерела та література

1. Васильев Л. М. Современная лингвистическая семантика / Л. М. Васильев. – М. : Высш. шк., 1990. – 176 с.
2. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике / В. В. Левицкий. – Винница : Нова кн., 2007. – 264 с.
3. Перебийніс В. С. Статистичні методи для лінгвістів / В. С. Перебийніс. – Винница : Нова кн., 2002. – 169 с.
4. Частотный словарь сочетаемости современного английского языка. Принципы составления словаря / Н. О. Волкова, Р. З. Пензбург, В. С. Перебийнос, С. С. Санкин. Ч. 1. – М. : МГПИИЯ им. Мориса Тореза, 1971. – 76 с.
5. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A University Grammar of English / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik. – Moscow : Vysshaya shkola, 1982 – 390 p.

Гончарук Светлана, Ефремова Наталия. Особенности лексической сочетаемости пространственных наречий с глаголами. Статья посвящена исследованию лексической сочетаемости пространственных наречий-антонимов с глаголами. Функциональное исследование лексической сочетаемости пространственных наречий-антонимов *here-there*, *forward-back*, *far-close* при помощи статистических методов определяет актуальность данной работы. Цель статьи – определить особенности лексической сочетаемости пространственных наречий *here-there*, *forward-back*, *far-close* с глаголами на уровне тематических групп. Исследуется лексическая сочетаемость пространственных наречий с глаголами и при помощи статистических методов сравнивается. Новизна работы определяется сравнительным анализом сочетаемости тематических групп глаголов с наречиями соответственно их частоте и объёму.

Автора подтверждают тот факт, что чаще всего наречия *here-there*, *forward-back*, *far-close* сочетаются с глаголами движения, отображая тем самым единство основных категорий материи: времени, пространства и движения.

Ключевые слова: лексическая сочетаемость, тематическая группа, частота, объём, ядро, периферия, употребление тематической группы.

Honcharuk Svitlana, Yefremova Nataliya. The Peculiarities of Combinability of Spatial Adverbs-antonyms with Verbs. The article is devoted to the investigation of combinability of spatial adverbs-antonyms with verbs. The functional research of combinability of spatial adverbs-antonyms *here-there*, *forward-back*, *far-close* with the help of statistical methods determines the actuality of the given investigation. The purpose of the article is to determine the peculiarities of combinability of spatial adverbs *here-there*, *forward-back*, *far-close* with verbs on the level of thematic groups. The authors try to solve such tasks: to determine to investigate the combinability of spatial adverbs with verbs and to compare it. The novelty of the work lies in the comparative analysis of the combinability of thematic groups of adverbs according to their frequency and volume.

On the basis of the given research the authors confirm the fact that adverbs *here-there*, *forward-back*, *far-close* combine with the verbs of motion, reflecting the unity of the main matter categories: time, space and motion.

Key words: combinability, thematic group, frequency, volume, kernel, periphery, use of the thematic group

Стаття надійшла до редколегії
28.03.2014 р.